

МЕДНА СКИФАТА НА СРЪБСКИЯ КРАЛ СТЕФАН РАДОСЛАВ (1228–1233), НАМЕРЕНА ПРИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ В ГРАД ПОМОРИЕ ПРЕЗ 2009 Г.

Владимир ПЕНЧЕВ

През 2009 г., по време на ежегодно провежданите археологически разкопки в град Поморие, античният и средновековен Анхиало, беше намерена една много интересна средновековна монета. Става дума за парче, изрязано от ядрото на медна скифата на сръбския крал Стефан Радослав (1228 – 1233). Благодарение на любезнотта на научния ръководител на разкопките д-р Методи Даскалов, комуто изказвам своята благодарност, имах възможността да проучава и публикувам тази монета.

Описането на скифатата е, както следва (Јовановић 2001, 13, № 3).

Лице: цялостният надпис е бил – виж таблица I.1. От него са запазени само две букви, долу, вляво – виж таблица II.1.

Цялостното изображение е представлявало следният лицев тип: голобрад младежки бюст на Христос Емануил, с нимб, хитон и химатион, насреща; с дясната си ръка благославя, а с лявата държи свитък. От това изображение е запазена само дясната ръка на Христос, присвигната в лакътя за благословия.

Опако: цялостният надпис е бил – виж таблица I.2. От него са запазени шест букви – виж таблица II.2.

Цялостното изображение е представлявало следният опаков тип: кралят (вляво) и Богородица (вдясно), която го коронясва, прави, насреща; кралят е със стема, дивитисион и лорос; дясната ръка е поставена пред гърдите му, а в лявата държи кълбо с кръст; стемата на краля е украсена с пропендули, които са с по три разклонения; Богородица е с нимб, туника и мафорион. От това изображение е запазена само главата на краля със стемата и едната от пропендулите (тази вляво), която е с три разклонения.

Мед. Размери 10x15 мм. Тегло 0,76 г. Парче, изрязано с ножица от ядрото на цяла скифатна монета. Размерът му се равнява при-

	<u>IC</u>	<u>ХС</u>
1.	OE	N8
	МА	НЛ

--	--
M	--
A	--

2. СТЕФАНОС РΙΖ / MP / θV

Таблица I.

2. - - - - / ΙΟC РΙЗ | - - - | - - -

Таблица II.

близително на една пета от този на цялото монетно ядро. Полеви инвентарен № 64/2009 г. (табло IX.1).

Отдавна е доказано по неоспорим начин, на базата на стриктен и детайлен стилов анализ, че скифатното монетосечене на крал Стефан Радослав е било произведено в монетарницата на град Солун (Hendy 1969, 297–298).

Стефан Радослав, най-големият син на сръбския крал Стефан Първовенчани, е наследил на престола своя баща в 1228 г. Той е бил женен за една от дъщерите на солунския византийски император Теодор Комнин Дука, наричаща се Ана. Намирайки се по този начин в близки роднински отношения с управляващата в Солун владетелска династия, този сръбски крал възприел фамилното име на старинния византийски аристократически род Дука (Hendy 1969, 297). Освен това е получил възможността да поръча отсичането на свои монети в солунската монетарница. Последното вероятно е станало след 1230 г., тъй като един от типовете медни (билоноси) скифати на Стефан Радослав намира своя пряк първообраз в един от билоновите скифатни типове на солунския владетел Мануил Комнин Дука (1230 – 1237) (Hendy 1969, 297). По онова време солунският монетен двор несъмнено е бил най-реномираният на Балканите. В него са били изработени и великолепните златни и билоноси скифати с името на цар Иван Асен II, отсечени след битката при Клокотница в 1230 г. (Юрукова, Пенчев 1990, 84).

Монетите на крал Стефан Радослав, които са най-старите средновековни сръбски монети, са много редки. Не ми е известно досега да е бил публикуван друг екземпляр от тях, намерен на територията на днешна България. Билоносите скифати на този владетел са отсечени в съответствие със съвременната им византийска монетна система, която е била в употреба и в пределите на Българското царство. Поради това, малкото екземпляри от тях, които са попадали в циркулационната среда в българските земи през тридесетте–четиридесетте години на XIII в., са се включвали безпрепятствено в

нея. По това време в България съществувала практиката на масово нарязване на голямомодулните медни (бilonови) скифати на парчета (Пенчев 2003, 57–58). Така и разглежданата тук монета е била нарязана на няколко такива парчета. Едно от тях, равняващо се на около една пета от размера на цялото монетно ядро, по пътя на паричното обращение е достигнало до територията на черноморския град Анхиало, където е било изгубено в земята, за да бъде открито при археологическите проучвания в наши дни.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Пенчев 2003:** В. Пенчев. Колективна находка от медни (бilonови) скифати от първата половина на XIII в., намерена край Петрич. София, 2003.
- Юрукова, Пенчев 1990:** Й. Юрукова, В. Пенчев. Български средновековни печати и монети. София, 1990.
- Јовановић 2001:** М. Јовановић. Српски средњовековни новац. Београд, 2001.
- Hendy 1969:** M. Hendy. *Coinage and Money in the Byzantine Empire (1081–1261)*. Washington, 1969.

COPPER SCYPHATOS OF THE SERBIAN KING STEPHEN RADOSLAV (1228 – 1233) FOUND DURING ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN POMORIE (2009)

Vladimir Penchev

(*summary*)

The work discusses the first known so far piece of the rare copper (bilon) scyphatos coins of the Serbian King Stephen Radoslav (1228 – 1233) discovered in the territory of modern Bulgaria. It represents a piece cut from the blank of a whole coin. The scyphatos comes from the investigations in the town of Pomorie, the antique and Medieval Black Sea harbour of Anchialos.

Таблица IX

1

2

3

4

5

6

7

8

9

